

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ

ГБОУ «Сорокская сойотская школа – интернат среднего общего образования»

<p>«Рассмотрено» Руководитель МО <u>Хулуева Н.В.</u> / <i>Хулуева</i> / Протокол № 1 от « 28 » августа 2023г</p>	<p>«Согласовано» Заместитель директора по УМР ГБОУ «СШИ СОО» <u>Бадеева Т.Г.</u> / <i>Бадеева</i> / от « 28 »августа 2023 г</p>	<p>«Утверждено» Директор ГБОУ «СШИ СОО» <u>Ниндакова З.У.</u> / <i>Ниндакова</i> / Приказ № 68 от «28» 2023 г М.П.</p>
--	---	--

Рабочая программа
по бурятской литературе 8 класс

предмет, класс

Дугаровой Светланы Готобдоржиевны

ФИО должность

Рассмотрено на заседании

Педагогического совета

Протокол № 1

от 28 августа 2023 г

у. Сорок 2023-2024 уч.год

ТАЙЛБАРИ БЭШЭГ

Буряад литература үзэлгэ болбол имагтал образоор харуулдаг дээрэхэеэ һурагшадые арад зондоо үнэн сэхээр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тон ехэ удха шанартай. Энэ программа 2008 ондо зохёогдоһон туршалгын Буряад һургуулийн программа дээрэ табигдаба. һурагшадта түрэлхи литература шудалан үзүүлхэдэ, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсуулха, һайнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохоһоо гадна буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэлһэн, һайнаар ойлгуулха, ухаань сэдхэлдэнь шэнгээхэ, манай обществын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлхэ гэхэн шухала зорилгонууд табигдана. Түрэлхи литература тухайгаа һурагшад ямар мэдэсэтэй, ойлгосотой болохо ёһотой юм гэхэн эрилтэнүүд түсэб соо үгылэгдэнэ. Багша эдэ эрилтэнүүдые дүүргэхэ, бэелүүлхэ зэргэтэй. Эдэ программын эрилтэнүүдһээ гадна, түрэлхи литературын хэшээлдэ һурагшад аман ба бэшэмэл хэлэ хүгжөөлгөөр хэгдэхэ ажалай гол янзонууд үгтэнэ. Энэ ажал бэелүүлхын тулада класс бүхэндэ хэлэ хүгжөөлгын тусгаар саг хараалагдана.

8-дахи классай һурагшад аман мэдэсэ, шадабариды табигдаха шухала эрилтэнүүд: һурагшад иимэнүүд юумэ мэдэхэ ёһотой:

1. Уран зохёолой текст, идея, уран дүрэ үзэгдэнэн зохёолой геройнуудые , сюжет.
  2. Байгуулгын шухала онсо янзонуудые хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые. һурагшад иимэнүүд юумэ шадаха зэргэтэй:
    1. Үзэгдэжэ байһан зохёолнуудые байгуулгын зүйлнүүдые илгажа ба тэдэнэй үүргэ тодорхойло;
- Зохёолой геройнууд аман өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ.
- Эпическэ, лирическэ, драматическа зохёолнуудые илгаруулжа.
2. Уран гоёор уншажа **т** Уран зохёолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ сложно түсэб табижа;

- Бэеэ даагаад уншанан геройнуудта ямараар хандажа байһанаа харуулан аман гү, али бэшэмэл һанамжа үгэхэ. **т** Байгуулгын шухала онсо янзонуудые хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые.
  3. һурагшадта зорюулжа хэблэгдэнэн научно—популярна номой справочна аппарат, мүн литературна терминтэй словарь хэрэглэжэ.

Программын байгуулга ба удха. VIII класс (68 час)

Арадай аман зохеол (4 час). Арадай аман зохеолой найханай заншал. Мифүүд. Домогууд. Дуунууд. Онъон ба хошоо үгэнүүд. Үрээлнүүд. Таабаринууд. Юртэмсын дүрбэлжэн таабаринууд. Гүн Сакба тухай түүхэлхэн хөөрөөн. «Гэсэр» эпос (6 час). «Гэсэр» - бурядай героическа эпосүүдэй элитэ ехэнь. «Гэсэр» үльгэр эрдэмтэдэй суглуулан бэшэжэ, бүридхэн тухай. Туд үльгэрэй гол удха. Гэсэрэй дүрэ, дайшалхы хэрэг, ябадалайнь зорилго. Энэ эпосэй байгуулга, хэлэн, уран аргууд, мифическэ зүйлнүүд. Үльгэр соо буряад, монгол, түбэд болон бусад арадуудай соел болбосоролой талаар харилсаанайнь баримтанууд. Монголой нюуса тобшо (4 час). Зохеолой түүхэтэ үндэһэн ба сюжет. Образуудынь. «Монголой нюуса тобшо» ба арадай аман зохеол. «Монголой нюуса тобшо» гэнэн зохеолой удха шанар. Замай тэмдэглэлнүүд (2 час). Дамба- Даржаа Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдхээ». Базар Барадин «Буряадмонголой уг гарбалай домог». Буда Рабданов «Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд. Реалистическэ ёһо заншал(7 час) Реализм тухай ойлгосо. Реалистическэ ёһо заншал. Зүбөөр зураглалга зүбтэй байлга хоерой хоорондохи илгаа. Уран зохеолой геройн доторой байдал зүбөөр зураглан харуулха аргууд ба хэрэгсэлнүүд. Психологизм тухай ойлгосо. Цыденжаб Дондубон. «Хиртэһэн нара». Геройн абари зан реалистическээр зураглан харуулха ёһо заншал. Геройн дотор боложо байһан зүрилдөө зураглалга. Хоца Намсараев «Цыремпил» (7 час). Туужа соо революциин урдахи буряад ниитэ зоной байдал үргэнөөр харуулагдаһаниинь. Туужа соо зураглагдаһан ангинуудай олон янзын түлөөлэгшэнэрэй дүрэ. Цыремпилэй дүрэ. Туужын хэлэнэй уран аргууд. Авторай уранаар зохёон бэшэхэ шадабари. Литературын арадша ёһо. Литературна теори. 30-аад онуудай ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеын литература. (10 час). К.Ш. Цыденов «Хээрэ» рассказ, Ц.Р. Галанов «Эсэгийн хүбүүн» рассказ, Ц.Ц.Дондогой «Эхэ тухай поэмэ. Буряад сонет (2 час). М.Самбуев «Аласай замда юрөөнэб». Сонедүүдэй гүрлөө. Сонедэй түүхэхээ. Ямар аргаар бэшэгдэдэг тухай мэдэсэ. Хүн түрэлтэн, уг гарбал, уг изагуур (7 час). Л.Д. Тапхаев «Андалдашагүй баялиг». А.Г.Лыгденов «Нюдэнэй аршаан», «Үншэн» рассказауд. Мүнөө үе сагай шухала асуудалнуудай нэгэн болохо хүнэй ханаанай, зүрхэ сэдхэлэй, доторой байдалай орео хурса зүрилдөөнүүдые шийдхэлгэ. Алексей Бадаев «Сэргэ» (1час). Уянгата шүлэгэй сюжет. Жамсо Тумунов «Халуун зүрхэн» (2 час). Дайн хүнэй ба арад зоной ажабайдалда. Хүн онсо байдалда. Цырен-Дулма Дондокова «Шулуунууд дуулана» (3час). «Шулуунууд дуулана» гэжэ поэмын арадай түүхэтэ зам дээрэ үндэһэлжэ бэшэгдэһениинь. Эхэнэр хүнэй хуби заяан тухай поэдэй уянгата, публицистическэ шэглэлтэй хөөрөөн. Балдан Ябжанов «Эртын шуудэр» (8 час). Туужа соо арадай аман зохеолой заншал хэрэглэлгэ. Дайнай үеын үхибүүдэй ажабайдал ба хани нүхэсэл. Доржо Эрдынеев «Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй» (5 час.) Хүнэй ажабайдалда угай удха шанар. Эхэ эсэгийн хургаалай удха шанар. Хөөрөөн соо тоонто нюотаг, гэр бүлын харилсаанай асуудалай шухала байһаниие харуулалга.

Тематическа түсэблэлгэ Буряад литература

Программаар үгтэһэн саг: Хамта – 68 час, недели соо 2 час. Программа үнгэргэгдэхэ шалгалтын хүдэлмэринүүд: 7 час Түсэблэлгэ: Буряад Уласай болбосоролой болон эрдэм ухаанай яаманай дурадхаһан туршалгын программа дээрэ үндэһэлнэ (2008 он) Учебник: 8 класс, Буряад литература 1-дэхи ба 2-дохи хубинууд (хрестомати), Х.Г. Цыденова, Б.Ш. Ширапова Улаан-Үдэ, Бэлиг, 2017 он

Тематическое планирование

№ п/п	Наименование раздела	Общее количество часов	Количество часов, отведенных на контрольные работы
1.	Арадай аман зохёол	15ч.	
2.	Ниитэ Монголой уран зохёол	7ч.	1ч.
3.	Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохёолнууд	3ч.	1ч.
4.	XX хуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохёол	15ч.	1ч.
5.	XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай буряад лиература	28ч.	4ч.
	Итого:	68ч.	7ч.

Нуралсалай тематическа түсэб

№	Бүлэгүүдэй ба темэнүүдэй нэрэнүүд	Саг	Тусэбоор	Фактическэ
Арадай аман зохёол				
1.	Оршол	1ч		
2	Арадай аман зохёол	1ч		
3	Буряад арадай дуунууд	1ч		
4	«Ёохорой дуун найхан даа!»	1ч		
5	Үрээлнүүд	1ч		
6	«Үрээл тогтохо болтогой!»	1ч		
7	«Абай –Гэсэр хүбүүн»	1ч		
8	Гэсэрэй дайда дээрэ түрэнэн туцаа	1ч		
9	Уран хоороонэй хэшээл	1ч		
10	Гэсэрэй ой тайгын Орголи эрэн гурөөнэ дарахан тухай	1ч		
11	Буряад үльгэрнүүд. «Абай-Гэсэрэй дурэ»	1ч		
12	«Абай-Гэсэр хүбүүн» үльгэрэй байгуулга	1ч		
13	Эпосэй поэтикэ	1ч		
14	Гүн Сакба тухай	1ч		
15	Түүхэлхэн хөөрөөнүүд	1ч		
Нийтэ Монголой уран зохёол				
16	Түмүүжинэй уг гарбал, бага наһанайнь уе	1ч		
17	Чингисэй эдир наһан	1ч		
18	Мэргэдые хүнөөһэниинь. Түмүүжиндэ Чингис хаан соло олгогдоһониинь.	1ч		
19	«Чингис хаан-бүхэдэлхэйн мянган жэлэй хүн»	1ч		
20	«Монголой нюуса тобшо» гэнэн зохёол тухай	1ч		

21	Монгол Уласай байгуулга тухай	1ч		
22	Хэшээл-конференци №1	1ч		
«Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохёолнууд (3ч)				
23	Дамба-Даржаа Заяев. Замай тэмдэглэлнуудһээ.	1ч		
24	Будда Рабданов. «Худалдаа наймаан, тубэд эхэнэрнууд»	1ч		
25	Замай тэмдэглэлнууд	1ч		
XX зуун жэлэй 1-дэхи хахаддай буряад уран зохёол				
26	Базар Барадиевич Баредин (Самандабадра) «Буряад – монголой уг гарбалай домог»	1ч		
27	Творческо практикум	1ч		
28	Х.Н.Намсараев «Цыремпил»	1ч		
29	Цыремпил- зохёолой гол герой	1ч		
30	Ямаахан хүгшэнэй образ	1ч		
31	Арюухан Должодой образ	1ч		
XX зуун жэлэй 2-дэхи хахаддай буряад уран зохёол				
32	Буряад арадай хуушанай байдал	1ч		
33	Творческо практикум№2	1ч		
34	Туужа тухай ойлгосо	1ч		
35	Ц.Д.Дондубон «Хиртэһэн нара»	1ч		
36	«Бурхан торхо хоёр»	1ч		
37	«Тармалгын уе», «Хоёр бэшэг»	1ч		
38	«Буруулган бурхэг удэр», «Хагсуутай харанхы нуни»	1		
39	«Тэрэшни манай хун», «Гэмынь урдаа, гэмшэлынъ хойноо»	1		
40	«Хабарай удэшэ». Уран зохёол соохи геройн сэдхэлэй байдал	1ч		

XX зуун жэлэй 2-дохи хахдай буряад литература

41	Ж.Т.Тумунов “Халуун зурхэн”	1ч		
42	“Дайн арадай болон хүнэй ажабайдалда”	1ч		
43	А.Д.Бадаев «Сэргэ»	1		
44	Творческо практикум№3	1		
45	К.Ш.Цыденов «Хээрэ»	1		
46	«Эрэ хүнэй зосоо эмээлтэ морин багтаха»	1ч		
47	Ц.Р.Галанов «Эсэгийн хубуун»	1ч		
48	Дондог хубуунэй дурэ	1		
49	Творческо практикум№4 (хэшээл-конференци) «Минишье турэлхид Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда хабаадаһан юм»	1		
50	Ц.Ц.Дондогой «Эхэ тухай поэмэ»	1ч		
51	«Эхын һайхан сэдхэл»	1		
52	Уран уншалгын хэшээл	1ч		
53	М.Ж.Самбуев “Аласай замда юрөөнэб”.Сонедэй туухэхээ	1		
54	Творческо практикум. №5	1ч		
IV четверть				
55	Ц-Д.Дондоковна Дондокова «Шулуунууд дуулана»	1ч		
56	Шулэгэй мүнүүдээр хөөрэлдөөн	1		
57	Эхэнэр хүнэй эрхэгүй байдал ба мүнөө сагай уетэн	1ч		
58	Творческо практикум №6	1		
59	Б.Н.Ябжанов “Эртын шуудэр”	1ч		

60	Майдар Майтагсаан хоёрой дурэ	1ч		
61	Ёһотой эрэ хүнэй абари зан ямар байха ёһотойб?			
62	Д.О.Эрдынеев “Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй”	1ч		
63	Буряад гэр булын байдал	1ч		
64	Творческо практикум	1ч		
65.	Л.Д.Тапхаев “Андалдашагүй баялиг”	1ч		
66	А.Г.Лыгденов “Нюдэнэй аршаан”	1ч		
67	Аршаан булагай нанагин газарнууд	1ч		
68	Хэшээл-конференци “Угсаата зонойм хургаалнууд”	1ч		
	Итого:	68ч.		

